

Poppenspe(e)lmuseum ©
Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum
Puppetry Museum

Prints and texts on puppetry techniques

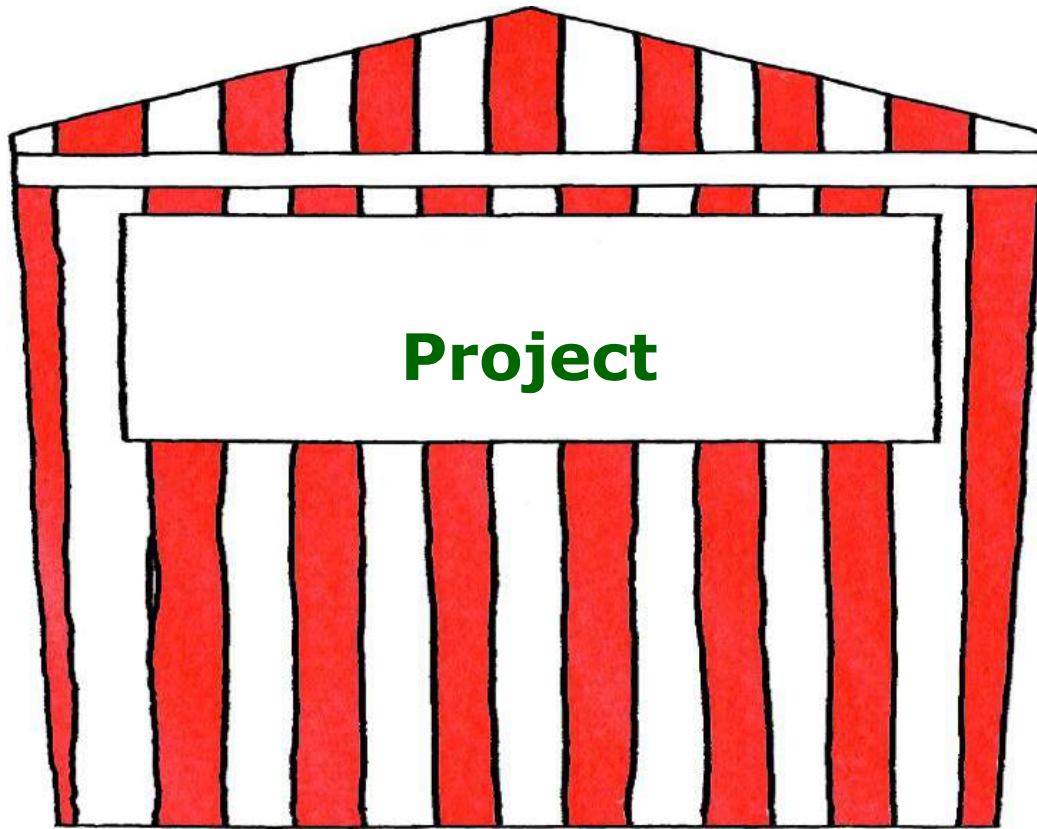
Puppetry Museum education.

A series of 28 prints and texts on folk
and mainstream puppet theatre.

Multimedia presentation.

Pictures: Elsje Zwart.

Concept: Otto van der Mieden.

Puppetry techniques and figures

Puppetry techniques and figures/Poppenspe(e)ltechnieken en -figuren was inspired by pictures, books, photographs, graphics, prints, film fragments, small theatres, and puppet theatre figures from the Dutch Puppetry Museum's - Poppenspe(e)lmuseum's - international collection.

The multi-coloured illustrations make this narrative explorative tour even more attractive.

A narrative, educational explorative journey

The presentation can be viewed and explored through an interactive display with a touch screen in an information pillar at the Puppetry Museum. This whitewood pillar, the design of which is inspired by an old-Dutch puppet theatre, is fitted with a built-in computer system that plays the program.

Teaser

Jan Klaassen and Katrijn (Punch and Judy in England) encourage users to explore and experience the wide variety of forms that puppet theatre can take by touching the moving teaser that will lead them from one screen to another.

Touch screen: choose and click

Directions for use, choose and click: texts, pictures and films.
A Dutch-language explorative tour of international folk and mainstream puppet theatre.

Poppenspe(e)ltechnieken en -figuren
 Deze reeks belicht het (volks)poppentheater middels een twintigtal teksten, illustraties, geluidsfragmenten en filmpjes.
 Veel kijk-, lees- en luisterplezier. Applaus!

Onderwerpen: klik op de groene tekst

Citaat	Siciliaanse stangpop	Handgymnastiek
Handpoppenspel	Superstars	Papieren theater
Jan Klaassen en Katrijn	Turkse schimmen	Mombakkes
Pulcinella	Wayang kulit	Rarekiek
Polichinelle	Tableau de la troupe	Blik- en groentepop
Vitez Lizefo	Popjes op de plank	Collectie
Quignol en Cinafon	Ombres chinoises	Bibliotheek
Gaspariko, een marionet	Bunraku	Beeldmerk
	Colofon	

Klik op de afbeelding voor details, klik op het camera-icoontje voor een filmpje

Puppetry stage

The texts and pictures have been placed within the stylised lines of a puppetry stage.

Pulcinella

De Italiaanse *Pulcinella* (spreek uit: poeltsjengella) komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de *commedia dell'arte*, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese *poppenclonus*. Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte *baljmasker* heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' ('kuikentje'). De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een *pivetta* (keelfluitje).

Kip, ei en baby

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een *spel-scène* wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Het achtergronddecor met de baai van Napels en de rokende Vesuvius hoort bij Pulcinella; net zoals een Amsterdamse gracht met een brug hoort bij de poppenkast van *Jan Klaassen*.

Pulcinella: text and picture

Each screen image offers a click-on option to the next theme and a larger picture, and then to international film excerpts and Dutch animation films on this subject.

Click on the small image for an enlarged illustration.
Return in the menu: click on the green or grey arrow.

Extracts from performances and animation films

The small films are shown at the theatre entrance to a traditional, old-Dutch puppet theatre. A choice can be made through the index and with the touch-screen arrow, camera and stop icons.

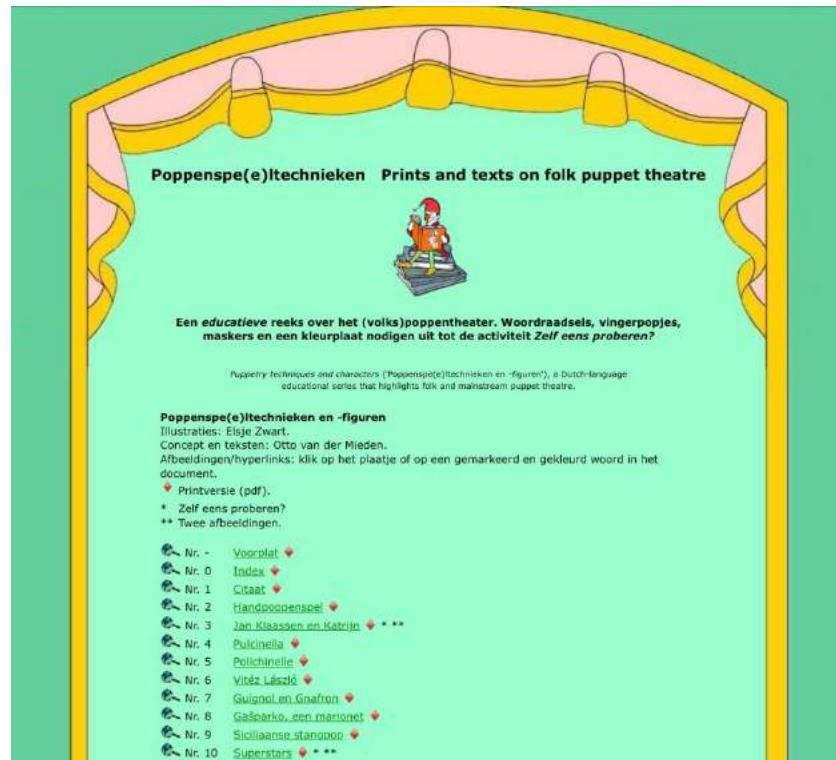
Click on the green or grey camera icon: film. Double-click on film: screen-filling presentation. Return to original format: double-click on the screen.

Click on the stop button: return to the text or image.

Le guarrattelle di Pulcinella

'Viva Pulcinella', long live Pulcinella!
Admire our Neapolitan rogue and his
descendants in all their variety in
our Puppetry Museum.

Puppeteer: Gianluca Di Matteo (Torino)

Digital puppet theatre encyclopedia

The image, text and film information is also available on www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl. All the documents (PDF format) on the website contain hyperlinks.

These hyperlinks refer to multi-language publications, a Dutch-language ABC of Puppetry, international YouTube films, a wide range of international websites, a Dutch-language treasure hunt and try-it-yourself game (DIY) and to the Puppetry Museum's bilingual sub-website on Het Geheugen van Nederland/The Memory of the Netherlands.

Pulcinella

De Italiaanse **Pulcinella** (spreek uit: poeltsjenella) komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de *commedia dell'arte*, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese *poppenclowns*. Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte **halfmasker** heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' ('kuikentje'). De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een **pivetta** (keelfluitje).

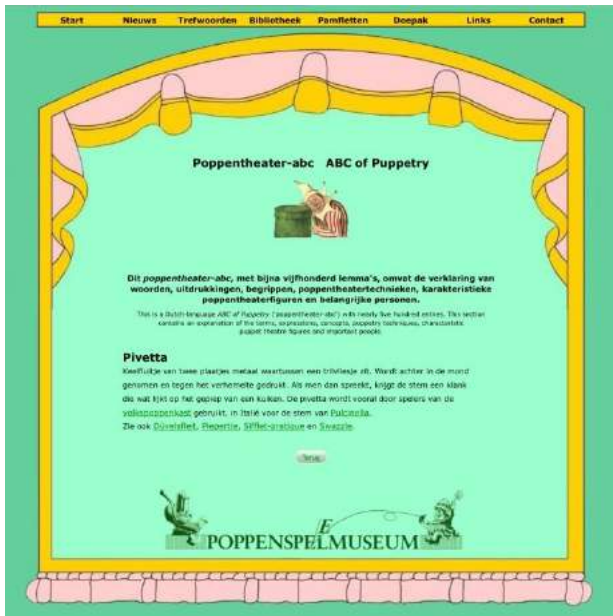
Kip, ei en baby

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een *spel-scène* wordt een **kip** verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Het **achtergronddecor** met de baai van Napels en de rokende Vesuvius hoort bij Pulcinella; net zoals een Amsterdamse gracht met een brug hoort bij de poppenkast van *Jan Klaassen*.

Website document: Pulcinella with hyperlinks

Halfmasker/black half-mask, Pivetta/Düvelsfluit/Sifflet-pratique/Swazzle, Kip/Chicken.

- Pulcinella, een legende**
 De oud-Hollandse *Jan Klaassen*, een uitgesproken Amsterdams volkstype, heeft een Nepeeltaan als voorouder: *Pulcinella* (spreek uit: poelchjennella). Anders dan Jan – aan wie alles bent u, van de kwast van zijn muts tot de zoom van zijn broek – is Pulcinella helemaal in het zwart-wit. Zwart is het masker, dat de bovenste helft van zijn gezicht bedekt. Hij heeft een neus in de vorm van een gebogen vogelbek. Wat zijn de puzmus, het wijde hemd en de wijde broek. De laatste draagt Pulcinella alleen op het meescen-en het nationaumentoon, niet in de straggoppentkast, want daar heeft hij geen benen.
 Pulcinella heeft iets vegerlichtigs. Op het mensentoneel is zijn tred als die van een laantje. In de poppenkast geeft de speler Pulcinella door middel van een *pernie* (keeflanger) een piepstem. Zijn naam is het vertelwoord van "pulcino" – "kalken".
 Als Jan Klaassen uit Pulcinella is voortgekomen, waar komt Pulcinella dan op zijn beurt vandaan? In het *poppentheater van Napels* geeft hij in een korte scène zelf het antwoord: Pulcinella heeft een veen geboort. En ook al viel okere hem aan, het blijft een misdrijf. Voor straf moet Pulcinella hangen. Aien vooraf de beel met het galgje ophangt, verschijnt er een monnik om hem de biecht af te nemen. De geestelijke begint met: "Wie heeft je gemaakt?" "Mijn vader", antwoord Pulcinella. "Geduld hoort bij zijn beroep, dus de monnik probeert "i met een volgende vraag: "Maar wie heeft je vader gemaakt?" Pulcinella antwoordt: "De vader van mijn vader natuurlijk." Zo gaat het een tijdje door. De monnik wordt turelous van zo veel domheid. Of is het voorgewende domheid? Hij wil uiteraard van Pulcinella horen dat God hem heeft geschapen.
 Je kunt erom lachen – en dat is de bedoeling ook – maar met hun twisgspreek begeven Pulcinella en de monnik zich op het terrein van de filosofie.
- Maccus**
 Pulcinella's berkomst zou je ook langs heel andere wegen kunnen zoeken. Bijvoorbeeld door in de literaire te duiken, terug naar de Romeinse tijd. Er werden toen onder de naam *Arbanae Komedia* klachten opgevoerd, waarin vier gemaskerde personages voortrouwen. Een daarvan was Maccus. Hij had iets van een haan, met zijn piepende stem en snareltige neus. Ongeveer duizend jaar later ontstond in Italië de *commedia dell'arte*, ook met gemaskerde personages, van wie een de clown Pulcinella is. Dere lijkt zo sterk op Maccus dat men denkt dat Pulcinella een voortzetting is van Maccus.

Website documents: Pivetta, Pulcinella, chicken and half-mask

All the hyperlinks, texts, illustrations and films form – as it were – a comprehensive digital puppet theatre encyclopedia.

Een pop is geluidloos
De stille is zijn sterkste taal
Maar onder bij pantomimische
Mist altijd even sterk staaf
Nemen wij onze toevlucht
Aan een tekst.

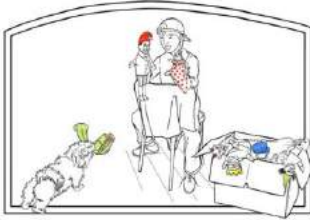
9 januari 2009
Feike Boschma

Quote: Feike Boschma – Dutch puppeteer (1921-2014).

*'A puppet is soundless, silence is its most powerful language.
But, because – from a pantomime viewpoint – it is not
powerful enough, we tend to resort to texts.'*

Quote: Feike Boschma – Dutch puppeteer (1921-2014).

Handpoppenspel

De oud-Hollandse *Jan Klaassen* of een van zijn Europese soortgenoten en tegenhangers is een van de vaste personages in de volkspoppenkast en het kinderspel met *handpoppen*.

Een vaste set figuren bestaat meestal uit *Katrijn*, een *heks*, de *duivel*, een *krokodil* en de *koning*. De *dood* is een *stokpop*. Oom *agent* is nooit de slimste. Hij heeft veel te verdueren

van zijn tegenstanders.

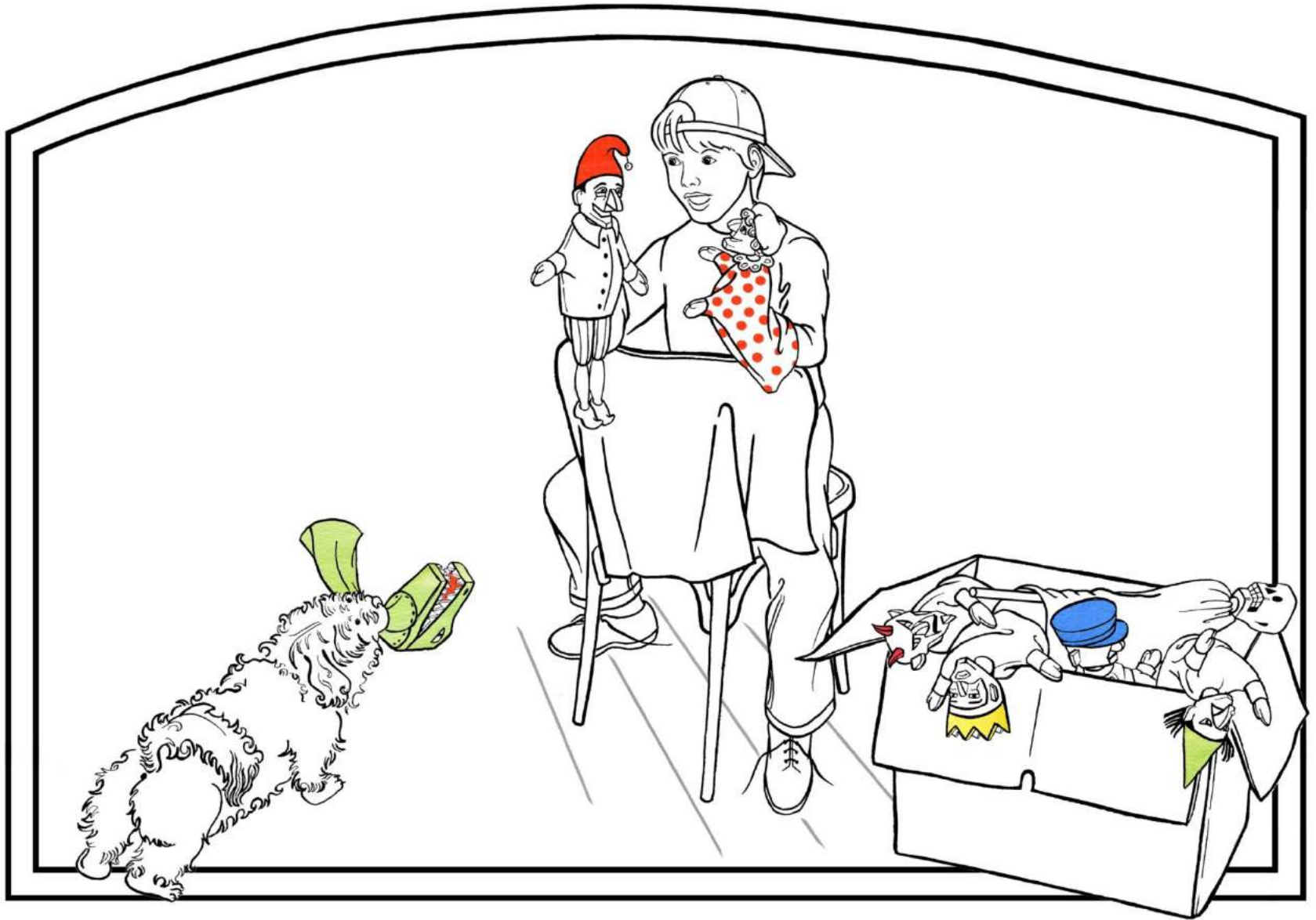
Vroeger waren de koppen en de hoofddeksels als één geheel uit hout gesneden. Ook de handjes, onderbenen en voetjes zijn daarvan gemaakt.

De techniek

De *poppenspeler* gebruikt zijn *vingers* om de pop te laten bewegen. In de hals van de kop zit een gat. Daar steekt de speler zijn wijsvinger in. De duim gaat in het ene mouwtje, de pink – soms vergezeld van ring- en middelvinger – gaat in het andere. Aan de mouwtjes zitten vaak handjes.

Soms bungelen er beentjes onder aan het jasje. De handpop heeft onder de kleertjes geen lijf. De *knuist* van de speler geeft de nodige vulling.

Hand puppet theatre – The technique.

Hand puppet theatre – The technique.

Jan Klaassen en Katrijn

In het boek *Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandsche jeugd* (1860) schrijft en verbeeldt de Amsterdamse schoolmeester J. Schenkman het wel en wee van Jan als kind, en als trompetter in het leger van stadhouder prins Willem II.

Na de dood van de prins in 1650 is Jan koorddanser, matroos en poppenspeler.

Huwelijk en trompetter

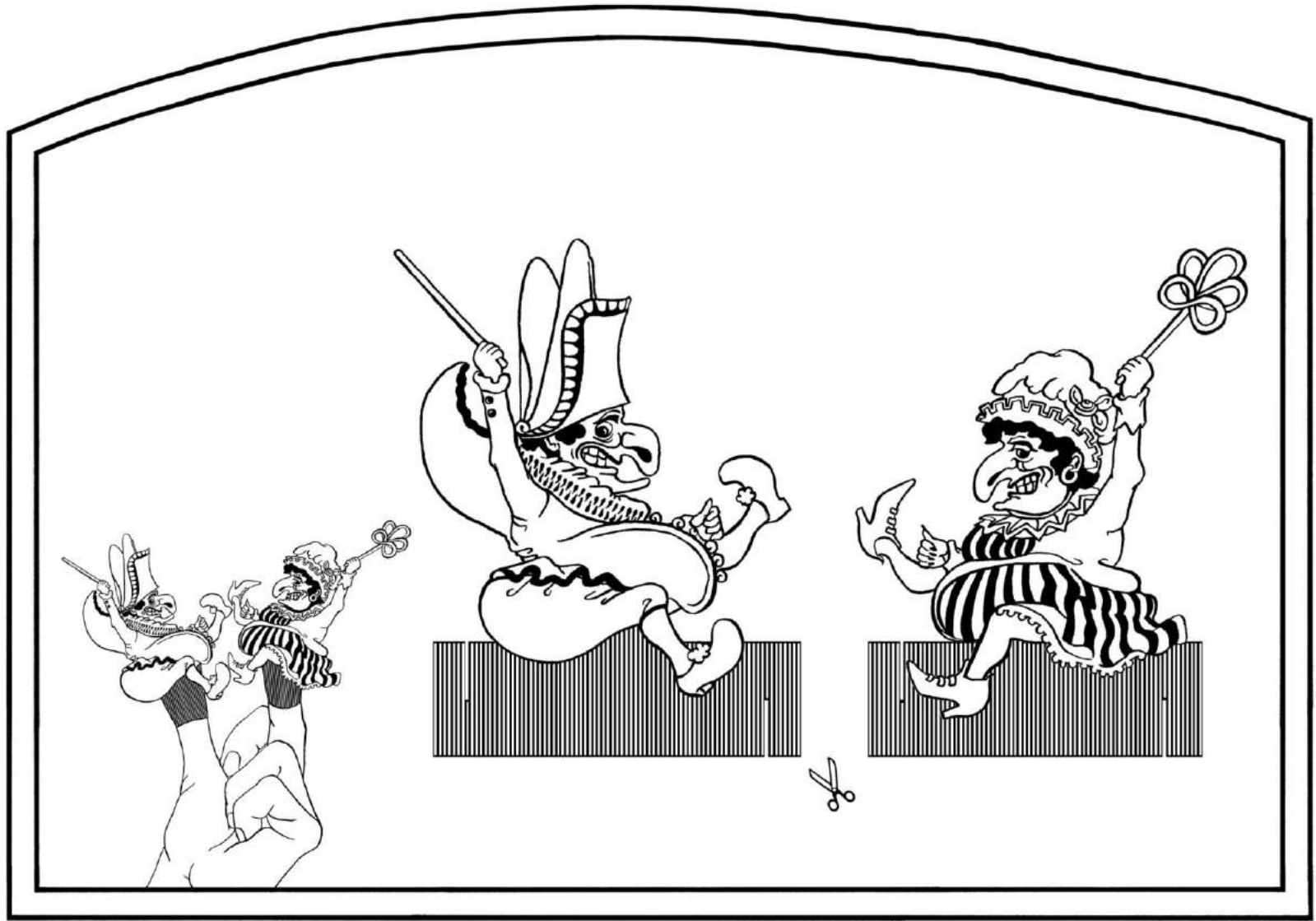
Jan Klaassen trouwt met *Katrijn*. Het huwelijk bestaat uit kibbelen, schelden en slaan. Hun kroost wordt de deur uit geschopt en de *Dood* wordt verjaagd.

Lennaert Nijgh maakte de tekst voor *Jan Klaassen was trompetter in 't leger van de prins*. Dit door Rob de Nijs gezongen lied was een hit in de jaren zeventig. Muziek: Boudewijn de Groot.

Jan Klaassen and Katrijn

**Jan Klaassen and Katrijn – Dutch Mr Punch and Judy.
Small finger puppets. DIY – Try it yourself activity.**

**Jan Klaassen and Katrijn – colouring picture.
Small finger puppets – DIY.**

Pulcinella

De Italiaanse *Pulcinella* (spreek uit: poeltsjienella) komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de *commedia dell'arte*, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese *poppenclowns*. Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte *halfmasker* heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van ‘pulcino’ (‘kuikentje’). De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een *pivetta* (keelfluitje).

Kip, ei en baby

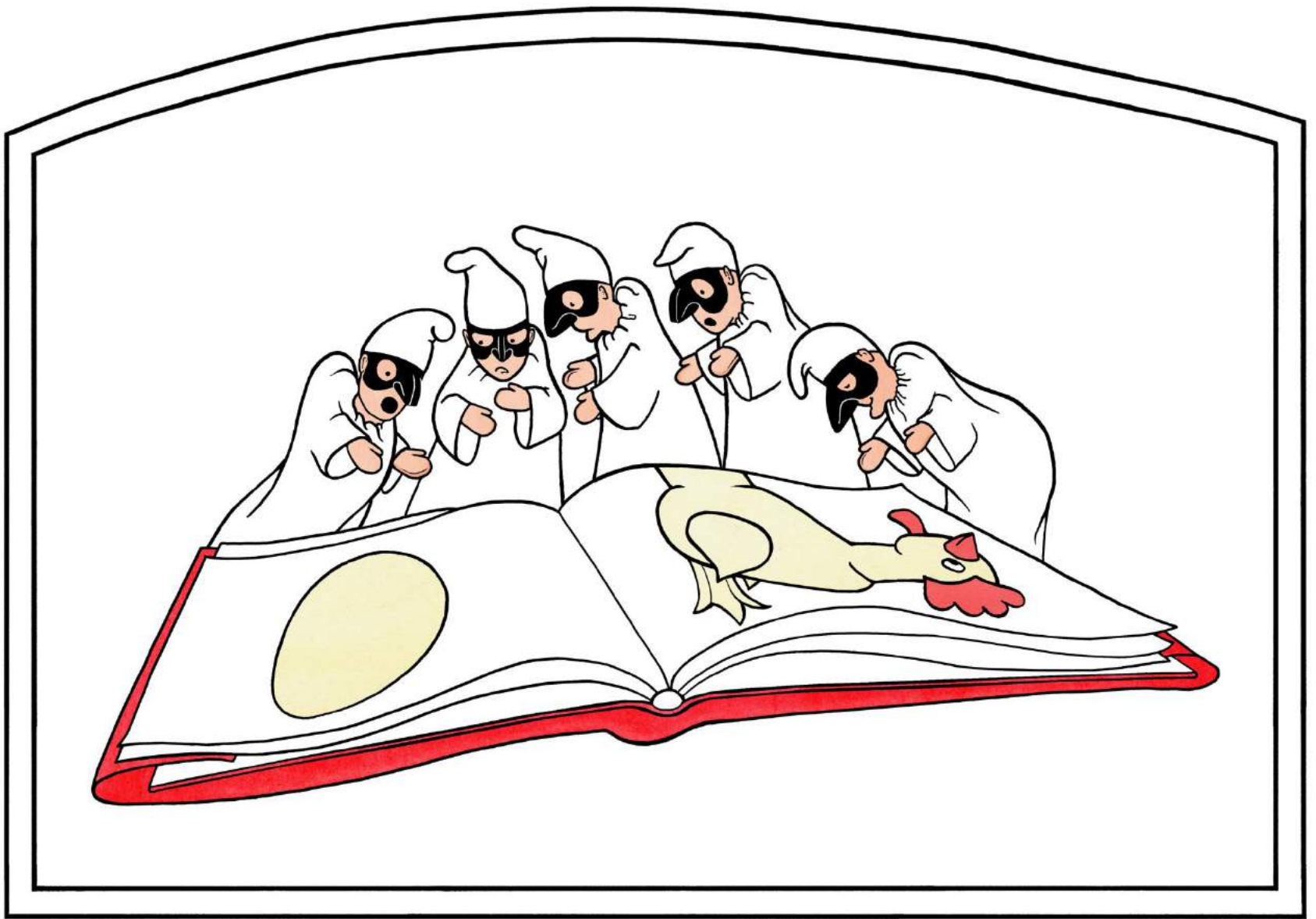
Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een *spel-scène* wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Het achtergronddecor met de baai van Napels en de rokende Vesuvius hoort bij Pulcinella; net zoals een Amsterdamse gracht met een brug hoort bij de poppenkast van *Jan Klaassen*.

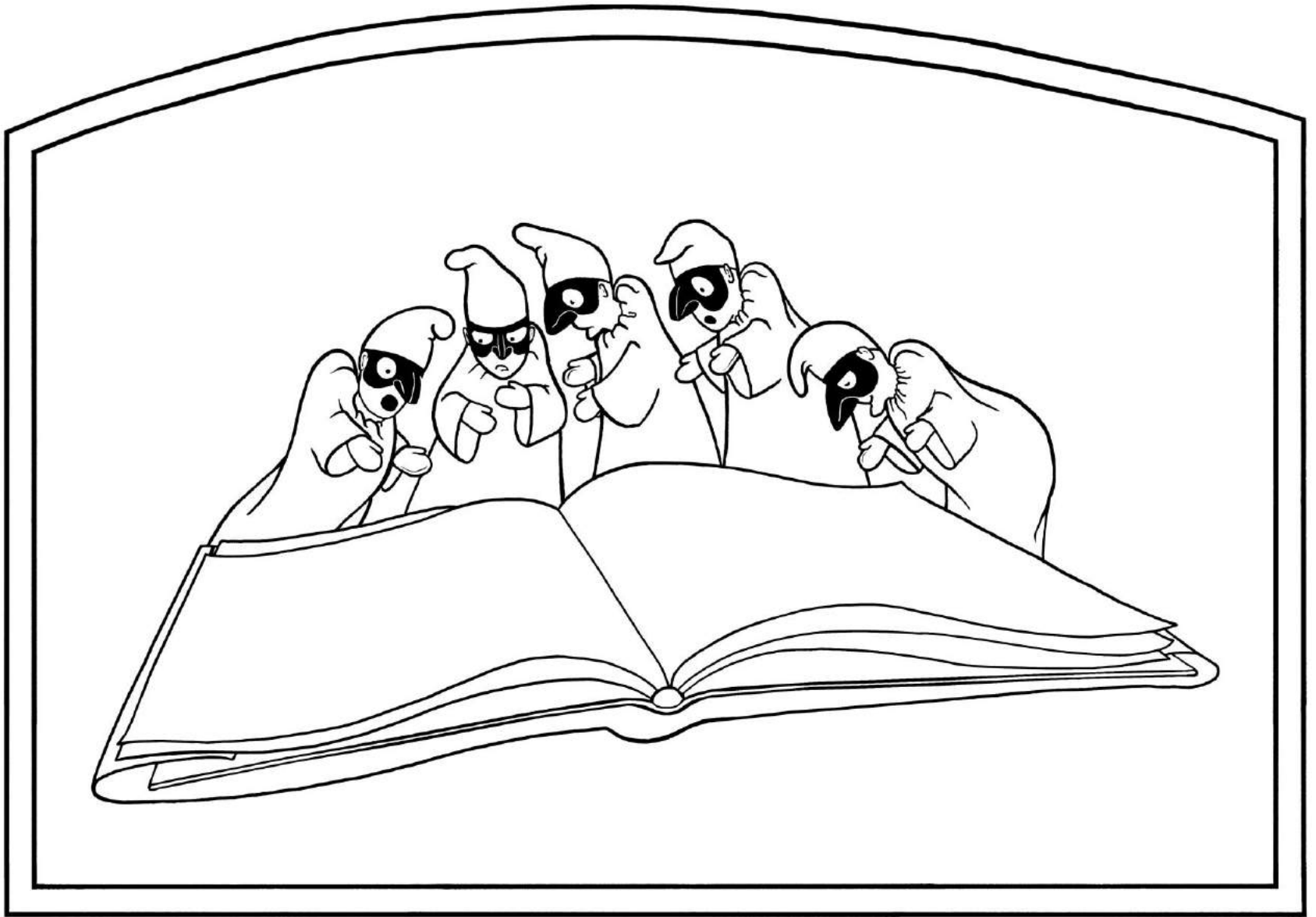
Pulcinella

Pulcinella (Naples, Italy) – Monster, broom, chicken and baby.

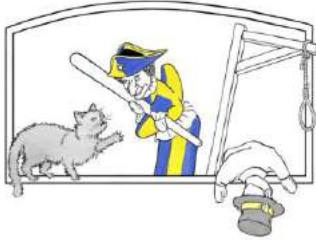

Pulcinella's (Naples, Italy) – Book, egg and chicken.

Pulcinella's – Book, DIY.

Polichinelle

Lang geleden was *Polichinelle* de hoofdfiguur in de Franse *volkspoppenkast*. Polichinelle lijkt op *Jan Klaassen*; hij heeft een flinke, naar voren stekende kin en haakneus, een dikke buik en een bochel. Op zijn hoofd zit een driekantige steek.

In de negentiende eeuw werd hij verdrongen door *Guignol*. Zo heet ook vaak het theater waarin gespeeld wordt.

Poes, stok en galg

In het *handpoppentheater* gaat Polichinelle met een *stok* een echte *kat* te lijf. Eerst denkt deze dat het een spelletje is. Het is echter menens. De poes springt uit de kast. Voor een nieuw optreden krabbelt hij weer gewillig op de *speelplank*.

De *galg* komt in het poppentheater van veel Europese landen voor. Polichinelle moet voor een misdaad hangen. De *beul* beveelt hem zijn hoofd in de strop te steken. Polichinelle doet net of hij niet begrijpt hoe het moet en steekt zijn hoofd onder en naast de lus, maar niet erin. Ten slotte vraagt hij aan de gerechtsdienaar of die het eens voor wil doen. Zo gezegd, zo gedaan, maar nu hangt de beul!

Polichinelle

Polichinelle (France) – Cat, stick and gallows.

Vitéz László

De komische figuur in het Hongaarse volkspoppenspel heet *Vitéz László* (spreek uit: vietees lasloo). De naam betekent ‘held Ladislaus’. Hij lijkt veel op *Jan Klaassen* en de Duitse *Kasperl*. Zijn kostuum, puntmuts en neus zijn rood.

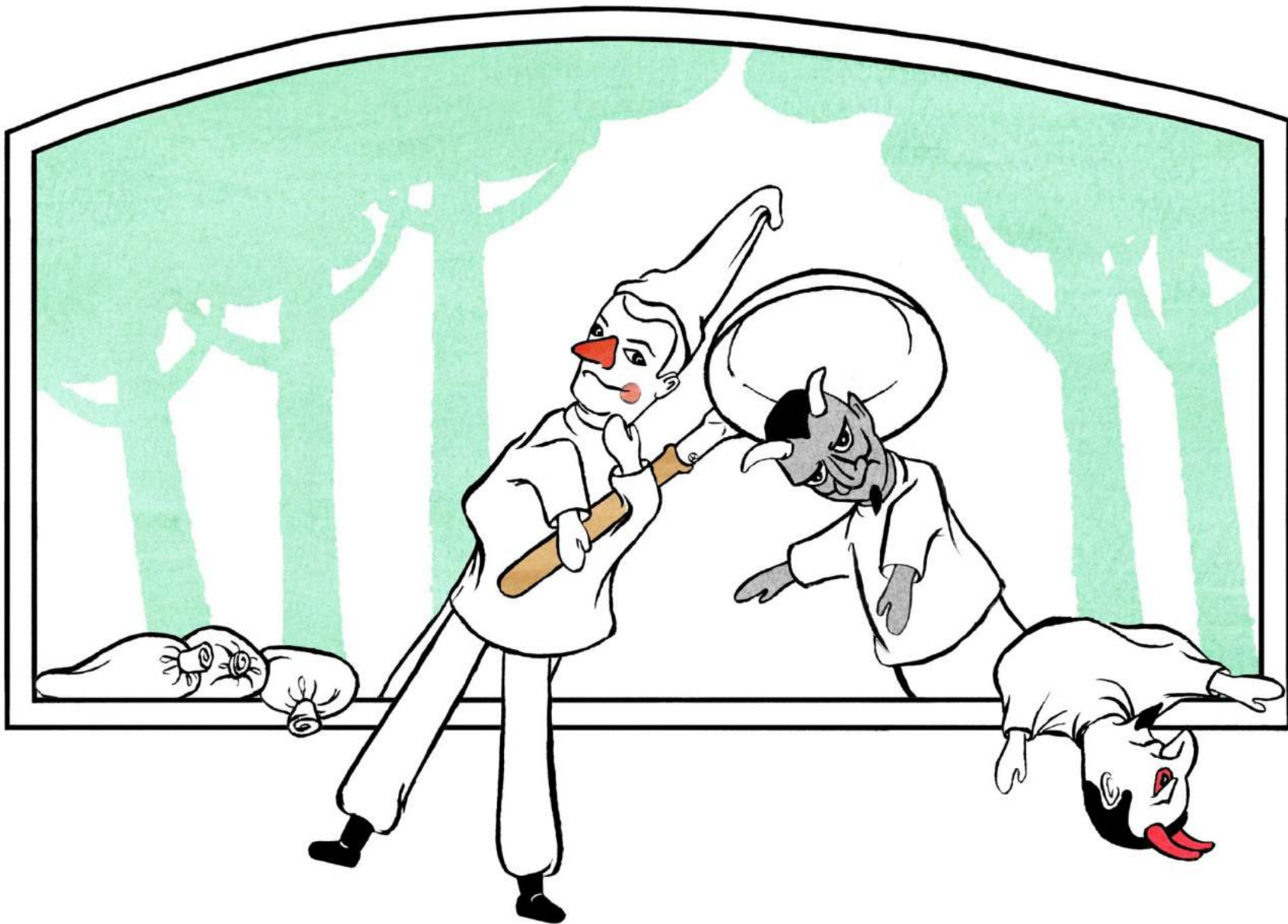
In een *handpoppenspelscène* vraagt een molenaar aan Vitéz László om enkele *duivels* en geesten te verdrijven. Als beloning krijgt hij een paar zakjes meel. De opdracht wordt tot een goed einde gebracht door *koekenpannen* in steeds groter formaat. De harde klappen van de ijzeren pannen op de houten koppen van de hellevorsten geven een prachtig en galmend geluid.

Voorwerpen

In het traditionele poppenspel worden verscheidene *voorwerpen* gehanteerd: een bezem, worstjes, een kistje, de galg en een knuppel.

Op het kleine *lijsttoneel* van de poppenkast zijn de meeste voorwerpen vaak veel te groot in verhouding tot de poppen. Dit draagt sterk bij aan het slapstick-karakter van het spel.

Vitéz László

Vitéz László (Hungary) – Devil and frying pan.

Guignol en Gnafron

De hoofdpersoon in het *volkspoppenspel* van Lyon is *Guignol* (spreek uit: gienjol, met de g van ‘goal’). Hij is omstreeks 1800 ontstaan. Zijn vrouw heet *Madelon*. Guignol is kaarsrecht en draagt een bruine pandjesjas. Op zijn hoofd zit een *bonnet*: een kapmutsje. Zijn haar loopt uit in een lange vlecht.

Zijn vriend, de arme schoenmaker *Gnafron* (spreek uit: njafron), draagt een hoge hoed. Hij heeft een rode drankneus. Als er geen werk is en geen eten, besluit de dronkenlap soep te trekken van zijn leren voorschoot: “In stukken gesneden, gebakken in een *pan* met ui, vet en azijn – dat is om je vingers bij af te likken!”

Linkerhand en decor

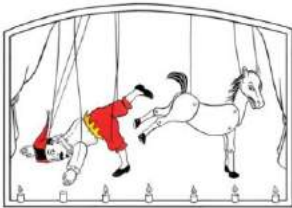
In tegenstelling tot zijn buitenlandse neven wordt Guignol op de *linkerhand* van de poppenspeler gehouden. Het stadsgezicht met het oplopende (trap)straatje is het traditionele *decor* waarin het vrolijke duo allerlei avonturen beleeft.

Guignol and Gnafron

Guignol and Gnafron (Lyon, France) – Left hand and scenery.

Gašparko, een marionet

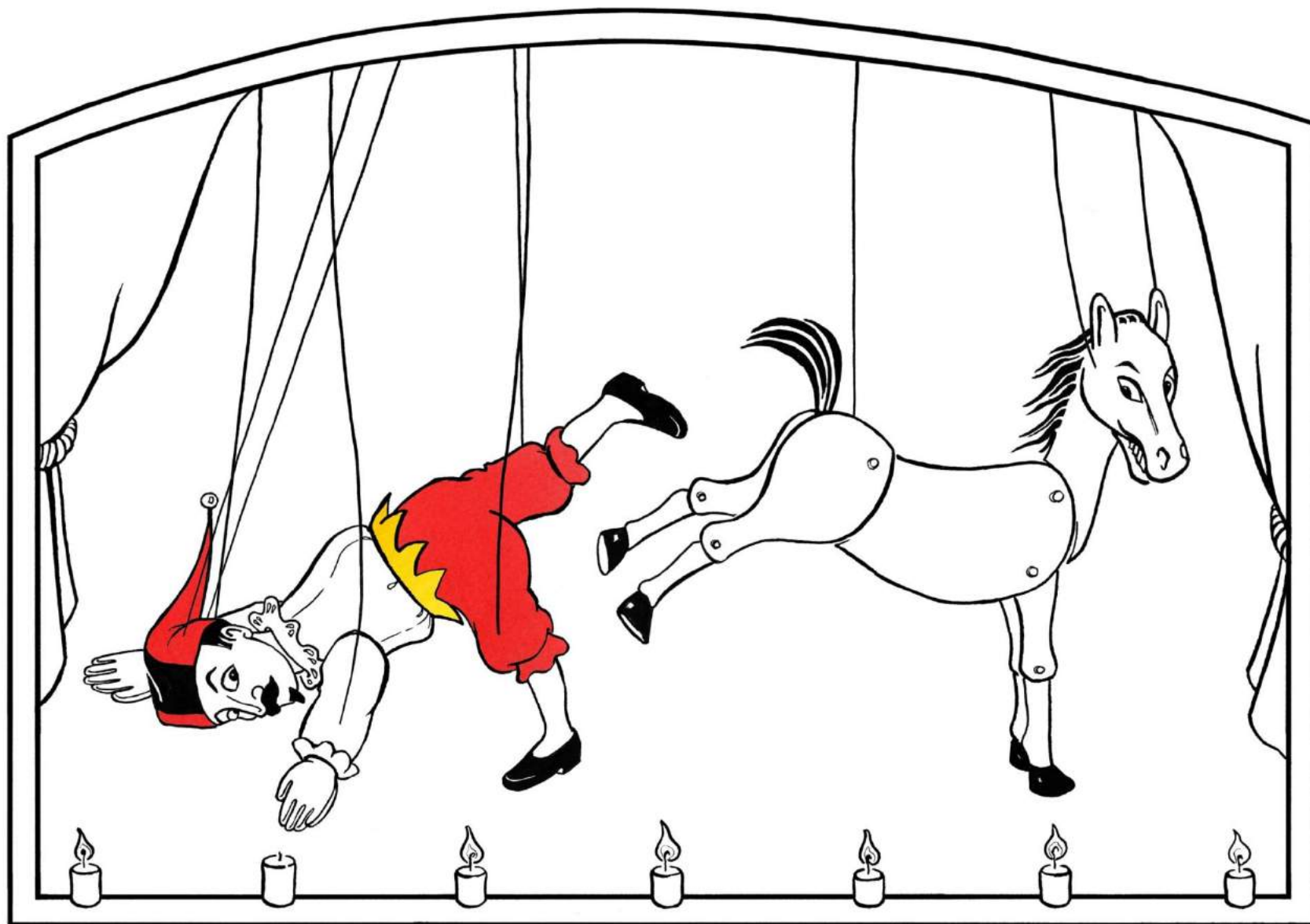
In het *volkspoppenspel* van Tsjechië en Slowakije vervult de kleine en komische *Gašparko* (spreek uit: gasjparko, met de g van ‘goal’) de rol van knecht. Zijn vrouw heet *Žabínka* (‘kikkertje’). Op zijn hoofd heeft hij een muts met een of twee punten met daaraan een bel, om zijn hals zit een kraag.

Hij draagt witte kousen onder een pofbroek. Zijn haar is donker, hij heeft een puntbaardje, een snor en donkere ogen. Als *marionet* is hij zeer flexibel. Zijn levendigheid staat in schril contrast met de rechttoe-rechtaanbewegingen van de andere *stangpoppen* uit het traditionele repertoire.

Variéténummer met het schimmeltje Miško

Een telg uit een befaamde dynastie van Slowaakse volkspoppenspelers is *Anton Anderle* (1944-2008). Hij bleef trouw aan de klassieke manier van spelen en voerde *Don Juan*, *Doktor Faust* en andere spelen op. Aan het slot van een voorstelling speelde hij een zogenaamd *Schlussnummer* – een kort variétéprogramma met *trucpoppen*. Als toegift verschijnt Gašparko op zijn witte circuspaardje *Miško* en laat hem kunstjes doen. Door de sprongen van het beest valt hij op de grond.

Gašparko

Gašparko, a marionette (Slovakia) – Variety act with the little gray horse, Miško.

Siciliaanse stangpop

Het Italiaanse eiland Sicilië heeft een rijke poppentheater-traditie. Er wordt met grote *stangpoppen* gespeeld, de *pupi*. Dat zijn zware en stijve ‘marionetten’ die van bovenaf worden bewogen. De staaf waaraan de figuur hangt, loopt door de kop en zit met een haak vast aan het houten lijf.

Hierdoor kan het hoofd draaien. Aan de rechterhand zit een stang voor de manipulatie van de arm. De linkerarm wordt bewogen door een koord.

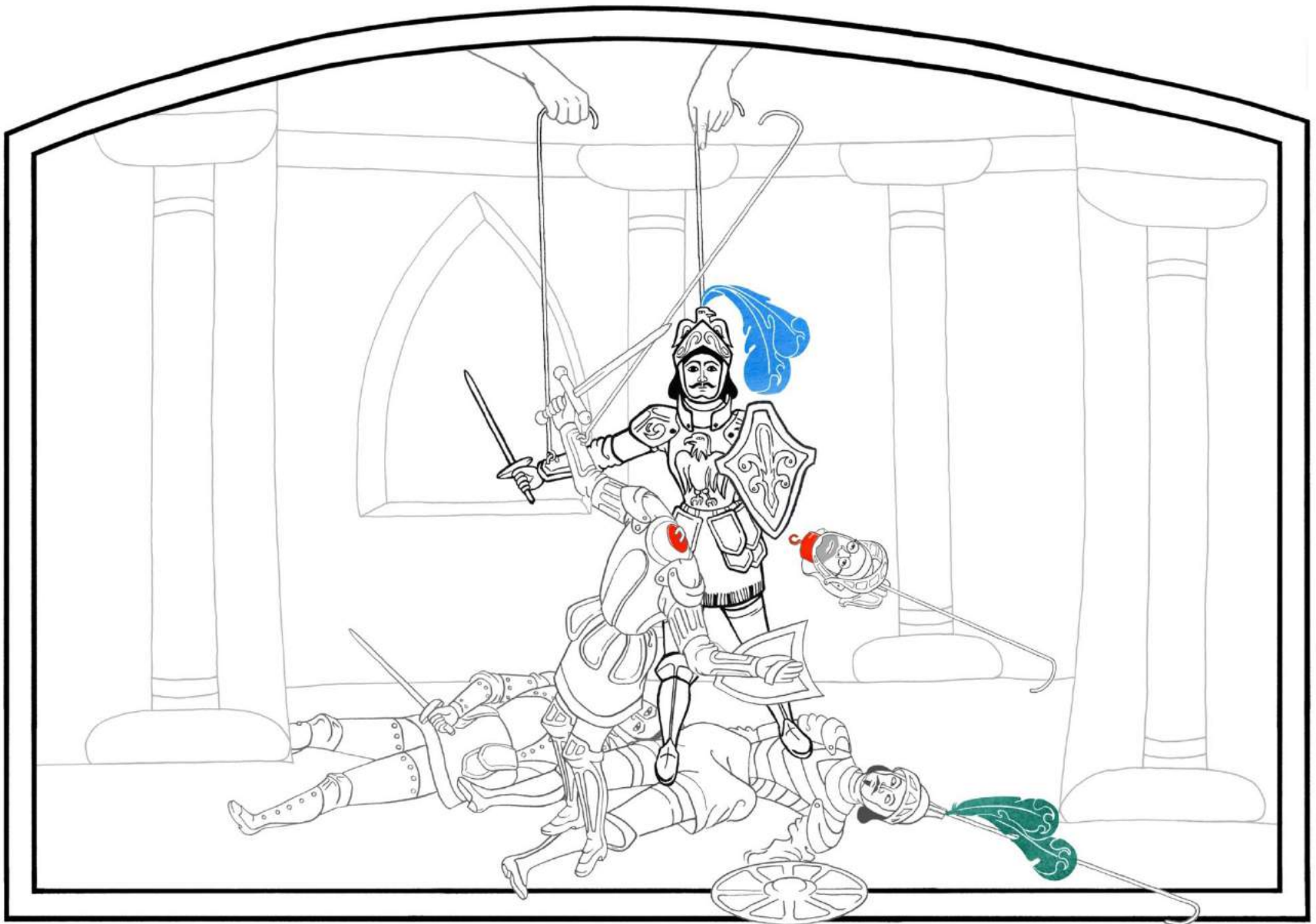
Het repertoire bestaat voornamelijk uit de belevenissen rond de middeleeuwse keizer Karel de Grote en zijn *paladijnen* (ridders). Wild gaat het eraan toe tijdens hun strijd tegen de Saracenen (mohammedanen); er rollen zelfs koppen.

De vechtjassen dragen een harnas, helm en een schild van uitgeklopt koperplaat.

Razende Roeland, Angelica en cartellone

Het bekendste personage is de scheeloge *Orlando*. Hij is verliefd op *Angelica*, maar zij niet op hem; hij wordt woest van jaloezie. Orlando Furioso – Razende Roeland – wordt hij daarom genoemd. Op *cartellone* – met de hand geschilderde, grote affiches met een beeldverhaal – worden de opvoeringen aangekondigd.

Sicilian rod marionette

**Sicilian rod marionette – Mad Orlando,
Angelica and 'cartellone'.**

Superstars

Al de hoofdpersonen en grappenmakers in de Europese poppentheaters gaan bont gekleed. Een uitzondering hierop is hun voorzaat *Pulcinella*. Deze vertoont zich geheel in het wit. Met zijn *bezem* symboliseert hij het verdrijven van het kwaad. Kleurrijke verwanten van hem zijn *Vitéz László* uit Hongarije – hij houdt een *koekenpan* vast – en de Slowaakse *Gašparko*.

Jan Klaassen heeft een snavelvormige rode neus. Aan zijn voeten draagt hij klompen. Op zijn hoofd zit een naar voren staande puntmuts met een belletje.

Nakomelingen

In het *marionettenspel* hebben Jan en Katrijn vijf kinderen. In de *handpoppenkast* beperkt hun ouderschap zich tot één baby. Moeder *Gigogne* (spreek uit: zjigonje, met de g van ‘goal’) – de vrouw van de Franse *Polichinelle* – heeft wel 177 spruiten.

Super stars